

Äänitiedosto

[Linnea Pitkänen.mp3](#)

Tallenne

Linnea Pitkänen: Paikallinen sopiminen on politiikan kuuma peruna vuodesta toiseen. Nimensä mukaan se tarkoittaa sopimista, jota tehdään työpaikoilla ja yrityksissä. Kuulostaa siis aika simppeiltä, mutta mikä siitä tekee kuitenkin niin vaikeatajuisen ja hämmentävän asian, etteivät poliitikot, yrittäjät ja työntekijäkään tunnu pääsevän siitä yhteisymmärrykseen?

Minä olen Linnea Pitkänen ja pureudun tänään paikalliseen sopimiseen ja siihen, miksi sitä oikein tarvitaan. Aiheesta kanssani keskustelee sosiologian professori Harri Melin Tampereen yliopistosta. Tervetuloa studioon.

Harri Melin: Kiitoksia.

Linnea Pitkänen: Tuota hei kuluneena syksynähän hallitus kokoontui jälleen tuttuun tapaansa tuonne budjettiriiheen valmistelemaan seuraavan vuoden talousarviota. Ja tuolla budjettiriihessä oli tarkoitus keskustella myös paikallisesta sopimisesta, mutta se jäi aika lailla tällä kertaa välistä. Harri Melin, kuinka yllättävänä pidätte sitä, että paikallisen sopimisen neuvottelut eivät edistyneet hallituksen budjettiriihessä?

Harri Melin: No ensiksikin, paikallinen sopiminen on tietysti osa suomalaista työmarkkinajärjestelmää ja, ja työntekijä, työntekijöiden ja työnantajien keskinäistä sopimusprosessia. Että periaatteessa, nämä asiathan pitäisi pystyä hoitamaan niin kuin työmarkkinajärjestöjen kesken. Työmarkkinajärjestöille paikallinen sopiminen on ollut jo vuosikymmeniä hyvin vaikea asia ja siksi on monesti käännytty valtakunnan hallituksen puoleen, jotta hallitus omilla toimillaan pystyisi sitten avittamaan työmarkkinajärjestöjä tässä vaikeassa kysymyksessä. Eikä se paikallinen sopiminen näytä helppoa olevan tai paikallisen sopimisen avittaminen näytä helppoa olevan kyllä hallituksellekaan. Että kyse on hyvin monimutkaisista ja, ja vaikeista kysymyksistä, koska työmarkkinakenttä on niin monitahoinen ja moniulotteinen, että siihen ei ole olemassa mitään tämmöistä selvää yhtä sapluunaa, jonka avulla voitais tätä paikallista sopimista vauhdittaa, lisätä tai sitten käytännössä järjestää.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Ja nythän keskustelu siirtyy jälleen tonne työmarkkinajärjestöille tosiaan ja tuota vähän ehkä siinä ja avasitkin tätä, että tuota miksi siitä paikallisesta sopimisesta on niin vaikea päättää ja sopia, että kyseessä on monimutkainen asia. Mutta hallitus on kuitenkin päättänyt edistää näkyvästi paikallista sopimista niin tuota, kuinka joustavaa sitten Suomessa on tällä hetkellä keskustella esimerkiksi työajoista, palkoista tai tuota irtisanomisista, jos tätä paikallista sopimista nimenomaan halutaan erityisesti kehittää?

Harri Melin: Suomalainen työmarkkina on yllättävän joustava. Me... Tai olen itse ollut mukana tutkimuksessa hieman runsas kymmenen vuotta sitten, jossa meillä tutkimuksen kohteena oli joustavat työjärjestelyt suomalaisissa yrityksissä ja suomalaisilla työpaikoilla. Ja tuolloin me havaittiin, että meillä on käytössä, tai työpaikoilla on käytössä, hyvin paljon erilaisia joustavia järjestelyjä, jotka koskee palkkausta, työaikoja, työnjakoa ja niin edelleen, mutta niistä ei vaan keskustella. Ja tässä on hyvin mielenkiintoinen ristiriita siinä, että mun oma arvio on, että meillä

työpaikoilla tehdään hyvin paljon paikallista sopimusta, sopimista, mut se ei näy julkisuudessa. Se on sellaista, että siitä ei julkisuudessa kovin paljon keskustella ja nyt tää julkinen keskustelu paikallisesta sopimisesta on vähän sellaista, että se olisi niinku joku mantra, jonka avulla kyettäisiin yhtäkkiä ratkaisemaan kaikki ongelmat ja näinhän ei kuitenkaan ole, koska tota tää on kysymys vallasta ja, ja ikään kuin tämmöisestä isojen ratkaisujen tekemisestä ja tässä ikään kuin tämmöinen niin kuin liittotason ja paikallisen tason vuorovaikutus on sellainen, joka varmaan on tärkeä elementti myös tulevaisuudessakin.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Öö, tää paikallinen sopiminenhan ei oo myöskään siis mikään uusi ilmiö Suomessa ja voidaan todeta, että meillä on ollut tosiaan aika laajatkin mahdollisuudet tähän paikallisesti, paikalliseen sopimiseen ihan tuolta 90-luvulta lähtien. Niin näin tosiaan maallikon silmin, niin silti tää paikallinen sopiminen näyttää edelleen aika tämmöisenä epämääräisenä kokonaisuutena ja siksi kysynkin, että osaatteko kertoa Harri Melin, että millaisilla konkreettisilla tavoilla paikallinen sopiminen näkyy täällä Suomessa ja meidän työarjessa tällä hetkellä?

Harri Melin: Mulla on sellainen käsitys, että yksityisellä sektorilla ennen muuta teollisuudessa. Hyvin paljon myöskin palveluissa on sen kaltaista paikallista sopimista, jossa esimerkiksi liittokohtaisiin sopimuksiin kuuluvat paikalliset erät, niitähän on neuvoteltu jo itseasias 70-luvulta lähtien, on ollut ollut tuota sekä keskitetyissä työmarkkinasopimuksessa että liittokohtaisissa sopimuksissa tällaisia niin sanottuja paikallisia eriä, jotka on sitten sovittu yrityskohtaisesti. Että ensinnäkin niin paikallisesti sovitaan jonkin verran palkkojen jakautumisesta taikka palkan lisistä. Toiseksi meillä on hyvin paljon paikallisesti sovittuja työaikajärjestelyjä. Oli kysymys sitten vuorotyön järjestämisestä, taikka erilaisista työaikojen joustojärjestelyistä. Kolmanneksi meillä on hyvin paljon paikallista sopimista siitä, että millä tavalla esimerkiksi työpaikalla tehtävä työssäoppiminen taikka koulutus järjestetään. Sit meillä on vielä paikallista, paikallista sopimista siitä, että millä tavoin, millä tavoin esimerkiksi niin kuin tiimien toiminnan tai työpaikoilla tämmöinen tiimien toiminta ja, ja yhteistyö järjestetään, että ne on kaikki asioita, jotka on hyvin paljon uppoutunut tähän työpaikkojen arkeen ja niitä ei edes oikeastaan mielletä paikallisena sopimisena. Mutta kyse niinku tämmöisessä työmarkkinamerkityksessä kuitenkin on juurikin paikallisesta sopimisesta.

Linnea Pitkänen: Aivan. Elikkä sitä kyllä selkeästi tuolta arjesta löytyy. Paikallista sopimista. Tuota jos palataan hieman tuonne, että kuinka siitä paikallisesta sopimisesta on vaikea päästä yhteisymmärrykseen, niin jos nyt näin vähän kärjistäen kysyn, niin osaatteko vastata ketkä paikallista sopimista oikein kannattaa ja ketkä sitä vastustavat?

Harri Melin: Oma käsitys on se, että paikallista sopimista kannattaa kaikki, että se on sekä työntekijöiden että työnantajien etu, että pystytään paikallisella tasolla ikään kuin soveltamaan ja sopimaan sellaisista asioista. Työpaikat ja niiden tilanteita ei ole ollenkaan ikään kuin tasarakeisia, vaikka ollaan samallakin, samallakin toimialalla. Mutta kyllähän se yleinen jako menee niin, että työntekijäpuoli on huomattavasti varovaisempi paikallisen sopimisen suhteen ja työnantajapuoli taas haluaisi ikään kuin näyttävämmiin lisätä paikallista sopimista erityisesti siinä merkityksessä, että palkkaratkaisut sovittaisiin yritystasolla. Työntekijäpuoli pikemminkin katsoo niin, että tämmöinen valtakunnallinen liittokohtainen sopimus pitää tehdä ammattiliiton ja työnantajaliiton välillä ja sen jälkeen, kun tämmöinen perälauta on saatu. Sen jälkeen mentäisiin sitten paikallisesti soveltamaan ja sopimaan tän ikään kuin kansallisen tai valtakunnallisen sopimuksen puitteissa yksityiskohdista.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Tuota no hei, jos nyt sitten hetkeksi istahdetaan tuonne porvarilinjan puolelle ja kuvitellaan vaikka, että minä olisin kokoomuksen kansanedustaja Elina Valtonen ja sinä olisit Kai Mykkänen ja jotka molemmat kannattavat tämän paikallisen sopimisen edistämistä, niin mitä kaikkea mahtavaa me voitais tällä paikallisella sopimisella saada aikaiseksi Suomessa?

Harri Melin: No kyllähän asia on niin, että paikallinen sopiminen mahdollistaisi sen, että yritysten kilpailutilanteet kansainvälisesti ja kansallisesti tulisi paremmin huomioituksi. Se mahdollistaisi ikään kuin tämmöisen joustavuuden lisäämisen merkittäväällä tavalla, koska tämmöiset jäykät kansalliset sopimukset sitoo liaksi. Ne ei huomioi yksittäisen yrityksen tarpeita ja, ja eroja yritysten välillä ja sit se mahdollistaisi myös sen, että pystyttäisiin niin kun semmoisessa kriisitilanteissa nykyistä helpommin sopeuttamaan yrityksen toimintaa muuttuviin olosuhteisiin.

Linnea Pitkänen: Jotkut puolestapuhujathan näkee paikallisen sopimisen ratkaisuna tosiaan esimerkiksi jopa Suomen kilpailukyvyille. Sosiologian professori Harri Melin, onko paikallinen sopiminen ratkaisu tän kaltaisille ihan suurille ongelmille?

Harri Melin: Itse olen kyllä sitä mieltä, että meillä tarvitaan edelleenkin liittokohtaisia sopimuksia tai valtakunnallisia sopimuksia. Koska tää neuvottelutilanne paikallisella tasolla on hyvin epäsymmetrinen tai se ei ole tasaväkinen siinä mielessä, että yksittäisen työntekijän mahdollisuudet neuvotella omista työehdoistaan on monesti huomattavan heikot, että meillä kaikilla, kaikilla työntekijöillä ei ole samankaltaiset edellytykset ja valmiudet ja mahdollisuudet ikään kuin sopia omista palkoistaan ja omista työehdoistaan ja siksi tarvitaan tämmöisiä tiettyjä yleislinjauksia, että meillä on yhteiset työehdot tällä alalla tällaista työtä tekeville ja sitten sen jälkeen voidaan paikallisesti tuota katsoa, että mitenkä minkälaisia paikallisia sovelluksia tähän, tähän tuota tehdään. Jos ideaali tapaus tietysti olisi se, että me kyettäis kaikki tasavertaisesti oman työnantajamme kanssa sopimaan työehdoista. Mutta tän kaltaista tasa... Tää neuvottelutilanne paikallisella tasolla yksinkertaisesti vaan ei ole mikään kahden tasavertaisen sopimuskumppanin välinen neuvottelu.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Ja pureudutaankin sitten juurikin vastavuoroisesti näihin paikallisen sopimisen ongelmakohtiin ja, ja uhkakuviin melkein pä kyllä. Tuota siihenhän liittyy paljon tosiaan riskitekijöitä ja kovasti on ollut puhetta esimerkiksi luottamuksesta työnantajien ja työntekijöiden välillä. Niin ja jos mennään hieman historiassa taaksepäin, niin kyllä huomataan, kuinka työnantajat on joskus keskittänyt valtaa väärin itselleen ja heikentänyt tuntuvastikin työntekijöiden oloja. Niin voisiko tällainen olla mahdollista ihan nykysuomessa?

Harri Melin: Työnantajien välillä... Työnantajathan tai yrityksethän kilpailee keskenään. Ja, ja yks semmoinen menestystekijä on tietysti se, että kuinka paljon palkkasumma on, että kuinka pienillä palkoilla pystytään jotakin tuotantoa tuottamaan taikka jotakin palvelua tarjoamaan. Ja silloin tietysti on vaarana se, että jos ollaan äärimmäisessä tilanteessa, että palkoista sovitaan paikallisella tasolla, niin työnantaja voi tietyissä tapauksissa suorastaan sanella ne ehdot joilla, joilla työntekijät joutuu, joutuu työtä tekemään. Mutta itse en tähän usko, koska meillä on kuitenkin hyvin vakiintunut tämmöinen työmarkkinamalli, jossa edelleenkin noin 60% kaikista palkansaajista on ammattiliittojen jäseniä ja ammattiliitoilla sitten liittona on huomattavan vahva tämmöinen kansallinen tai valtakunnallinen painostusvoima. Lakko on edelleenkin aika kova uhkatekijä ja, ja tämmöinen niin kuin työrauhan tietynlainen työrauhan turvaaja. Tai lakon uhka on tietynlainen työrauhan turvaaja.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Tuota kritiikkiä on esitetty myös siitä, että paikallisen sopimisen hyödyistä ei ole riittävästi tieteellistä tutkimusta. Ja kun on kyse kuitenkin näin yhteiskunnallisesti merkittävästä asiasta, niin tulisiko tieteellistä tutkimusta ja näyttöä olla enemmän ennen kuin paikallista sopimista lähdetään niin kuin edistämään esimerkiksi siellä budjettiriihessä?

Harri Melin: Paikallista sopimusta on tutkittu työoikeuden näkökulmasta meillä aika paljon, mutta kuten sanoit, niin ikään kuin tämmöinen taloustieteellinen tutkimus siitä, että millä tavalla vaikkapa joidenkin toimialojen tuottavuus tai kilpailukyky eroaa tilanteessa, jossa meillä on paljon paikallista

sopimista tai meillä on vähän paikallista sopimista, niin sen kaltaista tieteellistä näyttöä Suomen kohdalta ei ole. Se tiedetään kansainvälisestä vertailututkimuksesta, että niissä maissa, joissa on Suomen kaltainen tammoinen, kollektiivinen ja, ja valtakunnallinen sopimusjärjestelmä, niin niin talouskasvu on ollut hieman... Tai sanotaan näin, että sen kaltaiset taloudet ovat pärjänneet hieman paremmin kuin sellaiset, joissa on täysin hajautettu ja yrityskohtainen sopiminen. Mutta Suomea koskevaa tutkimusta tosiaan tästä tältä alueelta ei ole tehty.

Linnea Pitkänen: Aivan. No tuota, jos lopussa vielä mennään tulevaisuuden näkymiin, niin tuota Metsäteollisuus on jo irtaantunut tästä valtakunnallisesta työehtosopimuksesta ja nykyään... Tai työ sopimusjärjestelmästä ja tällä hetkellä sopii enemmän yrityskohtaisesti, joka automaattisesti tarkoittaa lisääntynyttä paikallista sopimista. Niin voisiko tällainen muutoskehitys Metsäteollisuuden tapaan alkaa niin sanotusti trendaamaan tulevaisuudessa? Että tota valtakunnallisesta työehtosopimustoiminnasta alkaisi luopua yhä useampi osapuoli?

Harri Melin: Varmaan on monia yrityksiä, jotka haluaisi lisätä paikallista sopimista ja siirtää kokonaan sopimuksen tekemisen liittotasolta yritystasolle. Mut sit meillä on hyvin paljon myöskin yrityksiä, joilla ei oo ikään kuin valmiuksia ja jotka eivät edes halua solmia työehdoista paikallisesti vaan ikään kuin ovat ulkoistaneet tämän sopimus, sopimusneuvottelut ja sopimuksen, sopimusten tekemisen, et tuota työnantajajärjestöille. Mun oma veikkaukseni on, että paikallinen sopiminen tulee kyllä lisääntymään, mutta en usko, että meillä tullaan kovin nopeassa tahdissa kokonaan siirtymään tammöisistä valtakunnallisista liittotason sopimuksista pelkästään paikallisten sopimusten piiriin. Uskon, että paikallisen sopimisen ala tulee kasvamaan, mutta että tammöinen valtakunnallinen yleissopimus taikka tammöinen perälauta sopimus on sitten näiden paikallisten sopimusten tai anteeks paikallisten neuvottelujen lähtökohtana.

Linnea Pitkänen: Kyllä. Tuota hei, näihin tulevaisuudennäkymiin ja ajatuksiin on hyvä päättää keskustelu. Minä kiitän kovasti haastattelusta professori Harri Melin. Tuota toivottavasti kuulijatkin pitivät.

Harri Melin: Kiitoksia.

Linnea Pitkänen: Kiitos.